

Täysistunto

Tiistai 2.5.2017 klo 14.05—17.41

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain ja rajavartiolaitain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 40/2017 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Maria Lohela: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

14.08 **Sisäministeri Paula Risikko** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä hallituksen esityksessä on kolme pääkohtaa: Rajavartiolaitoksen virkojen eroamisikäsäännökset muutetaan vastaamaan jo tehdyn eläkeuudistuksen mukaista eläkkeelle siirtymisen myöhentämistä. Rajavartiolaitoksen lentävän henkilöstön palvelusitoumukset sidotaan selkeämmin sitoumuksen tarpeellisuuteen annetun koulutuksen ja sitouttamistarpeen perusteella. Ja kolmantena kohtana on se, että lainsäädäntöön tehdään Eurooppalaista raja- ja merivartiostoa koskevasta uudesta [Hälinää — Puhemies koputtaa] EU-asetuksesta johtuvat muutokset. Asetus on korvannut rajaturvallisuusvirasto Frontexia koskeneen entisen asetuksen.

Ensiksi eläkeuudistuksesta:

Eläkeuudistuksessa myös sotilaseläkeiät nousivat yleistä eläkejärjestelmää vastaavasti. Rajavartiolaitoksen pakolliset eroamisiät ovat laissa nyt alemmat kuin eläkeoikeuden ikä. Nykyinen sääntely johtaa siihen, että palvelussuhde päättyy eroamisiässä mutta oikeutta vanhuuseläkkeeseen ei vielä ole. Tämän vuoksi Rajavartiolaitoksen sotilasvirkojen eroamiseksi pitää nostaa eläkeuudistusta vastaavasti. Eläkeuudistuksen mukaan eläkkeelle siirtymistä myöhennetään kolmella kuukaudella vuotta kohden, kunnes vuonna 2025 on saavutettu kahden vuoden myöhennys eläkkeelle siirtymiseen. Rajavartiolaitoksen eroamiseksi tulee korottaa eläkeuudistusta vastaavasti eli kolmella kuukaudella vuotta kohden, kunnes kahden vuoden myöhennys on saavutettu. Jotta eläkeuudistus koskisi yhdenvertaisesti kaikkia henkilöstöryhmiä, on perusteltua korottaa vastaavalla tavalla myös Rajavartiolaitoksen ylempien sotilasvirkojen ja lentäjien eroamiseksi. Yhdenvertaisuussyistä korotettaisiin myös niin sanottujen vanhojen siirtymäsäännösten piiriin kuuluvien noin sadan siviilivirkamiehen eroamiseksi. Näin eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen koskisi kaikkia Rajavartiolaitoksen henkilöstöryhmiä.

Lakiuudistus on eduskunnan vuonna 2015 hyväksymän julkisten alojen eläkelain toimeenpanoa. Eroamiskien korottaminen on siis tekninen muutos, joka johtuu jo voimaan tulleesta uudesta eläkelainsäädännöstä. Eläkelain voimaannon seurannaisvaikutukset

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

pienenevään ammattireserviin ja töissäjaksamiseen on puntaroitu eduskunnassa jo aikaisemmin. Nämä Rajavartiolaitoksen virkojen eroamisikiin ehdotetut muutokset vastaavat Puolustusvoimien virkojen eroamisikiin ehdotettuja muutoksia, joita koskevan esityksen hallitus antoi eduskunnalle huhtikuun alussa.

Arvoisa puhemies! Toiseksi Rajavartiolaitoksen palvelusitoumuksista, joita tämä laki-esitys myöskin koskee. Rajavartiolaitoksen lentävän henkilöstön palvelusitoumusten suhteen työnantajalla on oikeus harkita sitoumuksen tarpeellisuus koulutuksen ja sitouttamistarpeen mukaisesti. Palvelusitoumus rajoittaa virkamiehen irtisanoutumismahdollisuutta. Tämän vuoksi palvelusitoumus tulee vaatia vain, kun virkamiehelle on annettu koulutus ja kun sitoumus on tarpeellinen virkamiehen palveluksessa pysymiseksi. Tämä on jo nykyään Rajavartiolaitoksessa noudatettu käytäntö, joka nyt kirjataan säädökseen. Virkamiehen palkkaukseen ei ehdotetuilla muutoksilla ole vaikutusta. Rajavartiolaitoksen virkamiehen palkkaus määräytyy tarkentavan virkaehtosopimuksen perusteella ja mukaisesti.

Sitten, arvoisa puhemies, esityksen kolmas pääkohta on Eurooppalainen raja- ja merivartiosto, jota koskeva uusi asetus tuli voimaan viime vuoden lokakuussa. Asetuksella perustettiin Eurooppalainen raja- ja merivartiosto, jonka muodostavat Euroopan rajavalvontavirasto eli Frontex ja rajaturvallisuudesta vastaavat jäsenvaltioiden viranomaiset. Eurooppalaisella raja- ja merivartiostolla pyritään varmistamaan Eurooppaan yhdenmukainen rajaturvallisuus ulkorajoilla, jotta ulkorajojen ylittämistä voidaan hallita tehokkaasti. Asetus antaa uusia keinoja ulkorajojen valvonnan tehostamiseksi. Kunkin jäsenmaan rajaturvallisuutta ja sen mahdollisia haavoittuvuuksia arvioidaan EU-tasolla. Tarvittaessa maa voidaan velvoittaa vastaanottamaan rajavalvonta-apua, jopa vastoin sen omaa näkemystä, jos maa ei katsota selviävän ongelmasta yksin. Lisäksi Frontexin roolia vahvistetaan palautustoimintojen koordinoijana. Rajavartiolaitos osallistuu tänä vuonna Frontexin koordinoimiin yhteisoperaatioihin noin 20 henkilötyövuoden panoksella. Tässä on mukana muun muassa vartiolaiva Merikarhun osallistuminen pitkäkestoiseen operaatioon monikansallisella yhteiseurooppalaisella miehistöllä.

Suomen osuus nopeita rajainterventioita varten kootusta 1 500 henkilön poolista on 30 henkilöä. Nämä 30 henkilöä tulevat Rajavartiolaitoksesta. Uusi asetus edellyttää muutoksia nykyisiin lakeihin. Rajavartiolaissa säädettäisiin kansallisesta päätöksenteosta silloin, jos Suomi veloitettaisiin vastaanottamaan Frontexin koordinoimaa rajavalvonta-apua ilman omaa pyyntöään. Tilanne on hyvin epätodennäköinen, mutta jos näin kävisi, valtioneuvoston yleisistunto päättäisi toimenpiteistä asiassa.

Rajavartiolaissa säädettäisiin myös tänne rajavalvonta-apua antamaan tulevien nopean rajainterventioyöryhmän jäsenten toimintavaltuuksista. Vierailevien virkamiesten olisi toimittava Rajavartiolaitoksen ohjeiden mukaan ja pääsääntöisesti toimivaltaisen suomalaisen virkamiehen läsnä ollessa. Voimakeinoja he voisivat käyttää vain suomalaisen rajavartiolaitoksen läsnä ollessa.

Raja- ja merivartiostoasetuksen mukaan Frontex alkaa koordinoida tehokkaammin palauttamiseen liittyvien jäsenvaltioiden toimia, niin pakkotoimin tapahtuvaa palauttamista kuin vapaaehtoistakin paluuta. Toimissaan Frontex kunnioittaa perusoikeuksia ja kansainvälistä oikeutta. Jäsenvaltion on asetettava asiantuntijoita viraston saataville pakkotoimin tapahtuvan palauttamisen saattajien reserviin. Poliisi tulee ilmoittamaan kuusi asiantuntijaa tähän saattajien reserviin, myös yhdenvertaisuusvaltuutetun edustajat osallistuvat pakkotoimin tapahtuvan palauttamisen valvojien reserviin. On huomattava, että Frontexin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

koordinoimat palautukset eivät kokonaan korvaa Suomesta tapahtuvia palautuksia, vaan luovat palautuksiin yhden uuden mahdollisuuden.

Arvoisa puhemies! Toivon, että hallituksen esitys käsitellään kevätistuntokaudella. Tämä on tärkeää erityisesti, jotta Rajavartiolaitoksen henkilöstö voisi saada tietää uuden eroamisikänsä niin varhaisessa vaiheessa kuin mahdollista. — Kiitos.

14.15 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos ministerille esittelystä. Hallituksen puoliväliriihen kärkinähen olivat sivistyksen, koulutuksen ja työllisyyden ja kasvun rinnalla turvallisuus, ja tässä esityksessä käsitellään nyt Rajavartiolaitosta ja muun muassa ulkorajojen valvonnan ja päätöksentekoprosessin tukemista ja tehostamista sellaisissa tilanteissa, kun ulkorajavalvontaan tarvittaisiin yhteisiä voimia lisää. Tämä on erittäin myönteistä, että näitä asioita nyt eduskunnan käsittelyyn tuodaan. Niin tämä kuin toinen esitys, missä myös rikostorjunnasta on kyse, ovat sukua toisilleen.

Haluan kiittää ministeri Risikkoa puoliväliriihen hyvistä toimenpiteistä tämän sisäisen turvallisuuden ja myös ulkoisen turvallisuuden osa-alueella. Turvallisuuteenhan lisätään edelliseen kehykseen verrattuna nyt merkittävästi lisää euroja. Puolustusvoimat saavat lisää 50 miljoonaa ja lisäksi sopimussotilaat 2 miljoonaa. Tällä pystymme varmistamaan muun muassa uusien, nopeammin reagoivien joukkojen toiminnan, ja tähän kokonaisuuteen lisätään myös määrärahoja Rajavartiolaitokselle 8 miljoonaa euroa, mikä varmasti tulee nyt enemmän kuin tarpeeseen, kuten myös poliisille tulevat lähes 35 miljoonan euron lisämäärärahat. Samaa kokonaisuuttahan ovat tietysti myös suojelupoliisille tulevat 3,5 miljoonaa euroa. Samaan aikaan myös poliisin, armeijan ja nyt käsittelyssä olevan Rajavartiolaitoksen ja suojelupoliisin yhteistyötä lisätään ja toimintatapoja uudistetaan. Ja näin se on, että tilanne on muuttunut hyvin nopeasti, ja meidän pitää pitää lainsäädäntö ajan tasalla.

14.17 Mikko Kärnä kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Heinosen tavoin tervehdin ilolla hallituksen päätöksiä puoliväliriihessä siitä, että nyt todella saatiin näitä erittäin merkittäviä ja tärkeitä lisäpanostuksia sisäiseen turvallisuuteen. Kiitos siitä koko hallitukselle.

Tästä nyt käsiteltävänä olevasta lakiesityksestä olisin kysynyt ministeriltä. Täällä todetaan eroamisi'istä, jotka nyt nousevat, että Rajavartiolaitoksella on tällä hetkellä palveluksessaan noin 2 300 ammattisotilasta ja kriisitilanteessa laitoksen tarvitsemista johtajista noin 25 prosenttia on reservissä. Nyt tämän muutoksen myötä ollaan puuttumassa nimenomaan tähän suorituskykyyn silloin sodan ajan tilanteessa. Esityksessä todetaan, että muutoksen vaikutukset Rajavartiolaitoksen sodan ajan joukkojen suorituskykyyn pyritään minimoimaan kouluttamalla soveltuvia asevelvollisia sodan ajan joukkojen johtajiksi. Olisin kysynyt ministeriltä: miten tämä koulutus käytännössä toteutetaan, miten siihen valikoidaan ja millaiset kustannusvaikutukset sillä on?

14.18 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä esityksessä nämä kaksi pääkohtaa ovat tavallaan teknisluontoisia, koska näistä eläkeikien pidentämisistä on jo aiemmin päätetty ja on selvää, että silloin myös eroamisiin ja siihen liittyvään lainsäädäntöön tulee puuttua.

Mutta suurin kysymys mielestäni koko tässä esityspaketissa on nimenomaan tämä lainsäädäntö koskien Eurooppalaista raja- ja merivartiostoa, joka rakennetaan ja on rakennettu tämän Frontexin päälle. Ja ministeri sivusikin jo tätä poikkeuksellista ja itse asiassa epäto-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

dennäköistäkin tilannetta, jossa velvoitettaisiin jäsenmaata ja myös mahdollisesti Suomea vastaanottamaan viraston koordinoimaa tukea alueelleen ilman omaa pyyntöä, ilman valtioneuvoston tai Rajavartiolaitoksen pyyntöä. Ja tässä liikutaan tietenkin valtiollisen itsenäisyyden kannalta hyvin herkällä alueella, koska itsenäisen valtion tehtävä on vastata omista rajoistaan ja se päätösvalta tulee hyvin tiukasti tietenkin itsenäisellä maalla pitää. On tietenkin ymmärrettävää, että näitä hyvin poikkeuksellisia tilanteita voi tulla, mutta jän sitä pohtimaan, onko tarkoituksenmukaista, että näin vakavassa tilanteessa vain valtioneuvoston yleisistunto sitten ottaisi kantaa tähän päätökseen eikä se tulisi lainkaan eduskuntaan, koska on kuitenkin kysymys hyvin keskeisestä ja tärkeästä itsenäisen valtion päätös-oikeudesta.

14.21 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Kiitän edustaja Räsästä tärkeän asian esille nostamisesta. Siinä kuului kokeneen sisäministerin puheenvuoro. Todellakin rajojen valvonta ja siitä vastaaminen on erinomaisen tärkeä suvereenin valtion perusasia. Ja silloin, kun rajoille tulee muita henkilöitä rajavalvontaa tekemään, kysymys on, että se päätös pitää tehdä harkitusti ja siihen täytyy olla vahvat perusteet. Itseänikin askarruttaa se, onko tämä sellainen asia, jossa on perusteltua, että valtioneuvoston päätös riittää, vai pitäisikö lähteä siitä, että tällaisille päätöksille pitää saada myös eduskunnan hyväksyntä. Monissa ulko- ja turvallisuuspolitiikan asioissa meillä on säädetty aika tarkka menettely eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan ja suuren valiokunnan pitämisestä ajan tasalla ja myös heidän kannan ottamisesta ennen kuin Suomi ottaa omia kantojaan. Sitten jos otetaan kanta, jossa tänne tuodaan ulkomaalaisia auttamaan rajojen valvonnassa, niin se on paljon pidemmälle menevä kanta kuin joku poliittinen lausunto Euroopan unionissa.

Toivonkin, että valiokunnat tätä asiaa käsitellessään pohtivat tämän asian hyvin huolella myös siitä näkökulmasta, mikä on kansanvallassa eduskunnan asema. Meillä on parhaillaan tarkastusvaliokunnassa käsittelyssä eduskunnan budjetti- ja valvontavaltaa koskeva kokonaisuus. Siihen on tehty tutkimustyötä, jossa on käyty lävitse eduskunnan budjetti- ja valvontavallan rajojen muutoksia, ja aika lailla on oltu huolissaan siitä, miten kansan valitsemien päättäjien vaikutus voi toteutua ja kuinka paljon valtaa eri syistä katoaa muualle. Tässä on jälleen yksi sellainen asia, jota sietää miettiä, että meneekö tämä niin kuin on esitetty vai onko tätä menettelytapaa tarve muuttaa.

14.23 Pia Viitanen sd: Arvoisa rouva puhemies! Minun mielestäni tämä keskustelu, mitä nyt käydään, on hyvin tärkeä. Itsekin pitkäaikaisena kansanedustajana hyvin usein olen pohtinut eduskunnan valtaa. Sen vuoksi mielestäni tämä esitetty ajatus siitä, että myös tässä pohdinnassa nyt, kun valiokuntaan asia lähtee, tältä näkökulmalta käytäisiin vielä läpi tämä tilanne, on hyvä. Näin näppituntumalta — en tunne yksityiskohtia — voisin helposti olettaa olevani valiokuntakuulemisessa sitä mieltä, että eduskunnan olisi syytä tällaiset ratkaisut kuitenkin sitten tehdä. Mielestäni tämä on iso, tärkeä kysymys, ja luotan siihen, että tätä valiokunnassa katsotaan nimenomaan tästä eduskunnan vallan näkökulmasta.

Puhemies! Ehkä muutama sana Rajavartiolaitoksen tilanteesta ja resursseista. Mehän olemme hallinto- ja turvallisuusjaostossa jatkuvasti, samoin kuin sosiaalidemokraatteina, kantaneet huolta tietystä rahasummien pienuudesta. Rajavartiolaitos, suojelupoliisi ja poliisi, ne ovat tuttuja asioita, mistä tässä salissakin olemme useasti puhuneet. Oli erittäin hyvä, että jo tovi ennen kehystä, muutamia viikkoja aikaisemmin, kun kävimme keskustelua, ministeri silloin esimerkiksi näihin poliisin määriin kiinnitti huomiota edellyttämällämme

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

tavalla. Siinähan oli valtava ristiriita, että sisäisen turvallisuuden selontekoa ja kehysmäärärahajoja, näitä kahta kun vertasi, kävi niin, että määrätellään suusanallisesti tavoitteita esimerkiksi useammasta poliisista kuin sitten määrärahat olisivat antaneet perään. Ja siihen nähden tietenkin on äärimmäisen tärkeää, että näitä lisäyksiä niin poliisille, Rajavartiolaitokselle kuin supollekin on tehty, mutta kuten täällä viimeksikin taidettiin puhua, oliko viime viikolla, niin koskaanhan nämä resurssit eivät välttämättä kyllin riittäviä ole, ja silloinhan nostimme esille muun muassa tämän täydennyspoliisikysymyksen. Tietenkin on sitten varmasti hyvä mainita tässä, kun tuolla jaostossa olemme kuulleet, että huoltahan on ollut sitten myös Hätäkeskuslaitoksesta ja sen resursseista, ja varmasti näistäkin asioista pohdintaa on käyty.

14.25 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Tietysti tästä löytää hyvinkin yhteyden tähän kansainvälisen avunannon ja avun vastaanottamisen lainsäädäntöön, johon ainakin julkisuudessa olleiden keskustelujen pohjalta on etsitty, myös tähän kiireellisyystilanteeseen, tietynlaista parlamentaarista katetta eli järjestelmää, että myös eduskunta tulisi kuulluksi. Ja se on varmasti hyvinkin perustelua myös tässä kohdassa, joka aikanaan sai jonkin verankin julkista huomiota juuri sen takia, että tähän lähtee, niin kuin ministeri sanoi, mallista, jossa apua annettaisiin ilman vastaanottajan pyyntöäkin. Oikeastaan haluaisin tähän hivenen kuulla: Olisiko tämäntyyppinen tuki minkälaisessa tilanteessa mahdollisesti tulossa käyttöön, ja tarkoittaako tämä yksinkertaisesti sitä, että siitä ei voisi kieltäytyä? Eli olisiko tämä lähinnä tällainen läpihuutopäätös siinä vaiheessa, jos se tämän yhteisen eurooppalaisen toimijan taholta päätettäisiin toteuttaa?

14.26 Tytti Tuppurainen sd: Arvoisa puhemies! Tässä Rajavartiolaitosta koskevassa lainsäädännössä laitetaan täytäntöön EU:n yhteistä raja- ja merivartiostoa koskeva asetus yhteisestä eurooppalaisesta toiminnasta. On hyvä, että EU yhdessä pyrkii vahvistamaan ulkorajojen turvallisuutta ja valvontaa. Se on nyt noussut esille lähinnä tämän muuttoliikkeen yhteydessä, että tällainen tarve on, ja tähän nyt yhteisin eurooppalaisin toimin vastataan, ja Suomi omalta osaltaan tämän täytäntöön panee. Meillekin tällä voi olla merkitystä, koska Suomi on yksi niistä EU-jäsenmaita, joilla on pitkä EU:n ulkoraja.

Tässä tietysti herättää nyt mielenkiintoa, useissa edustajien puheenvuoroissa on kiinnitetty huomiota siihen, että Suomikin voitaisiin velvoittaa vastaanottamaan Frontexin apua rajaturvallisuuteen liittyen, vaikkakaan emme itse olisi tällaista avunpyyntöä esittäneet. Tällekin on olemassa tausta: se on muualta Euroopasta tällainen mahdollinen hypoteettinen tilanne, jota varten tämä asia on näin säädetty, mutta kun ei tiettyä maata kohden voida tällaista tehdä, niin se koskee silloin kaikkia. Kun nyt, puhemies, on menossa lähetekestelu, niin pyytäisin kuitenkin ministeriä vielä hieman avaamaan tätä mahdollista tilannetta, jossa voitaisiin velvoittaa jäsenmaa vastaanottamaan Frontexin ja tämän yhteisen raja- ja merivartioston apua ilman jäsenmaan omaa tahtoa. Mikä tämä tilanne olisi, mikä se olisi mahdollisesti Suomen kannalta, ja kuinka me sen kanssa sitten menettelisimme?

Puhemies! Ministeri esittelypuheenvuorossaan viittasi myös siihen, että tätä uutta raja- ja merivartiostoa käytetään näitten turvapaikanhakijoiden palauksiin. Kysyisin siihen liittyen: onko varmasti varmistettu se, että nämä toimenpiteet ovat sopusoinnussa kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ajatellen ja menettelyt jo etukäteen kaikille tiedossa — että ne ovat inhimillisiä ja humaaneja ja täyttävät kaikki korkeimmatkin vaatimukset?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

14.28 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Käsillä oleva asia vaikuttaa nimenomaan Rajavartiolaitoksen toimintaan ja myös sitten sodanajan tilanteeseen ammattisotilasreservin osalta, nimenomaan tässä eläkeikämuutoksessa. Puolustusvoimien puolellahan tämä muutos tulee vaikuttamaan niin, että ammattisotilasreservi pienenee noin 40 prosenttia. Mikä on ministerin arvio tästä Rajavartiolaitoksen, Rajan puolella?

Ja minuakin kiinnostaa, niin kuin edustaja Kärnä tuossa aikaisemmin totesi, mitä seuraamusvaikutuksia on nimenomaan tähän tehtävä- ja koulutuskieppoon ja virkauran vaiheisiin. Tärkeämpää tässä keskustelussa on ollut, ehkä enemmän kuin tämä eläkeikäkeskustelu, nimenomaan tämä sodanajan tilanne ja minkälainen koulutettu määrä meillä on sekä ammattijohtajia että sitten reservissä olevia johtajia. Painetta tulee sekä Puolustusvoimien puolella että Rajan puolella tähän koulutukseen jatkossa.

14.29 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Jatkan vielä tätä rajojen valvonnan vastuasiaa. Tiedossa on, että Schengen-alueella on ollut huomattavia vaikeuksia rajojen valvonnassa, ja se, että Schengenin ulkoraja vuotaa, aiheuttaa tietysti ongelmia sitten kaikille muille Schengen-alueen maille.

Sitten tämä ratkaisumalli, jossa lähtökohtana on, että voitaisiin antaa sellaista apua, jota ei ole toivottu tervetulleeksi, on kyllä erittäin vaikea ymmärtää. Jos suvereeni valtio ei halua maaperälleen ulkolaisia huolehtimaan rajavalvonnasta, miten käytännössä voisi ajatella, että sinne voitaisiin mennä? Se on kyllä mielenkiintoinen kokeilu. Ja kuinka suurilla joukoilla sinne oikein mennään, jos sitä apua ei haluta? Ja sitten missä määrin siinä aletaan lähestyä jo maan miehittämistä tämän rajavalvonnan käytännön toteuttamiseksi? Erikoinen konstruktio, ja en ole nähnyt tätä asiaa koskevaa kunnollista pohdiskelua. Mutta kun tämä on nyt tulossa meidän käsittelyyn ja me joudumme ottamaan siihen kantaa, niin on nyt syytä käydä tämä harjoitelma kokonaisuudessaan lävitse.

Katson tässä nyt edustaja Zyskowiec. Hän oli aikoinaan hyvin aktiivinen, kun käytiin ystävyys-, yhteistoiminta- ja avunantosopimukseen, Suomen ja Neuvostoliiton väliseen sopimukseen liittyvää keskustelua. Tuossa sopimuksessahan oli myös lähtökohta, että voidaan antaa apua, ja sitten oli se kysymys, että pitääkö tuon avun olla toivottua vai voiko auttaja tulla auttamaan, vaikka ei ole toivottukaan apua. Muistelen, että silloin edustaja Zyskowiec kuului, niin kuin itsekin kuului, siihen koulukuntaan, että vain semmoista apua voi antaa, jota on toivottu, mutta mikään sopimus ei voisi antaa mahdollisuutta antaa apua ilman että se apu on tervetullutta.

No, tämä siis antaa aiheen miettiä ja käydä tämä huolella lävitse, ja tästäkin seuraa sitten se, että on syytä katsoa, mikä on se oikea menettely kotimaassa tällaisessa päätöksentekotilanteessa.

14.32 Pekka Haavisto vihr: Arvoisa puhemies! Olisin jatkanut tätä hyvää pohdiskelua, jonka edustajat Räsänen ja Heinäluoma aloittivat. Ja kiitos ministerille myöskin esittelystä.

Todellakin tämä ehkä sattuu nyt erityisesti aikaan, jolloin mietimme myöskin omia puolustus- ja avunantoratkaisujamme, ja totta kai rajavartiotoiminnalla ja merivartiotoiminnalla on suora yhtymäkohta myöskin maanpuolustukseen, ja olemme osa EU:n ulkorajoja, ja nämä ovat meillekin tärkeitä asioita. Mutta kyllä tässä tietysti herää se kysymys, että jos joku ei apua pysty pyytämään tai halua pyytää, niin joko hänen rakenteensa ovat niin luhistuneet, että hän ei enää pysty sitä pyytämään, tai sitten hän on haluton tätä apua pyytämään. Tapauksissa, joissa taho on haluton pyytämään ja saa apua ilman pyytämistä, hän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

ehkä alkaa toimia tätä apua vastaan. Siihen sisältyvät jopa tällaiset suuremmat työturvallisuusriskit ja tämäntyyppiset, jotka pitäisi tässä ottaa huomioon. Mielellään kuulin myöskin ministerin ajattelua tästä.

Kun tätä avun antamista ja vastaanottamista on ulkoasiainvaliokunnassa pohdittu, on käyty näitä käytännön keissejä läpi, että mikä olisi se tilanne, ja uskon, että tämäkin asia, missä mahdollisissa tilanteissa tällaiset pykälät ajankohtaistuisivat, avautuisi paremmin tällaisten keissien kautta.

14.33 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Minäkin kiinnitin huomiota tässä turvallisuustilanteessa siihen, miten tämä sopii yhteen tämän eduskunnan yhteiskäsityksen näkökulmasta nykyisten puolustus- ja turvallisuusratkaisujen suhteen. Tuntuu siltä osin turvallisuuskäytännöstä hiukan epäilyttävältä, että syntyisi tilanne, jossa joku ei apua pyytäisi mutta me silti haluaisimme apua antaa. Minkälainen tällainen tilanne olisi Suomen etujen näkökulmasta? Voisiko siis syntyä aidosti tilanne, jossa me haluaisimme antaa apua jollekin, joka sitä ei haluaisi ottaa vastaan? Siihen kai liittyisi meidän kannalta aika iso turvallisuuspoliittinenkin uhka, joten tuntuu kyllä siltä, että tämä saattaisi olla juuri se puoli, mikä sitten olisi syytä erityisen huolella eduskunnassa tarkistaa. Ja myöskin mikä olisi se menettely, että näin sitten lopulta lähdetäisiin tekemään? Minkälaisen poliittisen arvion tuloksena näin tapahtuisi?

14.34 Mikko Kärnä kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on käyty erinomaista keskustelua. Itse näen asian niin, että kun olemme päättäneet olla osa Euroopan unionia, kun olemme menneet mukaan Schengeniin ja kun meillä on yhteinen rajavalvonta Euroopassa, niin on äärettömän tärkeää, että pidämme huolta sen järjestelmän kestävydestä. Mikäli joku maa kieltäytyy täyttämästä tällä sopimuksella maille osoitettuja velvoitteita, on tietysti selvää, että jollakin tavalla jäsenmaiden tulee tähän puuttua ja varmistaa, että se rajavalvonta pitää ja että ulkorajat todella pitävät. Ymmärrän kyllä sen problematiikan, että on haastavaa lähteä määrittelemään, milloin aletaan antaa apua sellaiselle valtiolle, joka ei sitä välttämättä itse ole pyytänyt. Toinen vaihtoehto tietysti on Euroopassa sulkea kunkin valtion omat ulkorajat, mutta itse en kyllä näe tätä kestävästä menettelynä.

14.35 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Kärnä viittasi kysymykseen, että mitä sitten tehdään, jos ulkoraja vuotaa. Yksi vaihtoehto todellakin on lähettää apua, mutta niin kuin on todettu, aika pulmallista on, jos sitä apua ei toivoteta tervetulleeksi. Mielestäni luontevampi lähtökohta tällaisessa tilanteessa, että joku Schengen-alueeseen kuuluva maa ei täytä rajavelvollisuuksiaan, on sitten se, että se ei voi olla osa Schengeniä tai Schengen tilapäisesti tämän maan osalta keskeytetään. Se on looginen, selkeä ja mahdollinen, ei tietenkään ongelmaton sekään, mutta tuntuisi huomattavasti viisaammalta tieltä kuin ajatus, että jostain karauttaa semmoisia joukkoja paikalle, joita ei ole kutsuttu.

Puutun vielä tähän toiseen asiaan, joka tässä on ollut esillä, joka koskee sota-ajan reservikysymystä. Tästähän puhuimme aikaisemmin Puolustusvoimain henkilöstön puolella. Siinä oli huoli siitä, miten reservitarpeet voidaan täyttää olosuhteissa, joissa eläkeiät nousevat ja sitä väkeä, joka aikaisemmin meni eläkkeelle mutta jota voitiin käyttää useita vuosia reservissä, ei enää samalla tavalla ole. Tämä sama kysymyshän koskee väistämättä myös Rajavartiolaitoksen toimintaa, ja sen takia pyytäisinkin ministeriltä selvitystä, millä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

tavalla Rajavartiolaitoksen kouluttaman reservin, nimenomaan upseerireservin, käyttö on ajateltu ja miten muutokset tulevat vaikuttamaan tähän reservin osaan.

Palautan mieleen, että meidän puolustuksemme keskeinen tukijalka on yleinen asevelvollisuus ja iso reservi, ja se edellyttää myös sitä, että keskeisiin tehtäviin on käytettävissä pidemmän koulutuksen saaneita, ammattiupseereina palvelleita.

Puhemies Maria Lohela: Ennen ministeri Risikkoa vielä edustaja Päivi Räsänen.

14.37 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Näen sinänsä perustelluksi yhteiset pelisäännöt Schengen-alueella, ja on itse asiassa hyvin vaikea edes kuvitella sellaista skenaariota, jossa Suomi jouduttaisiin velvoittamaan ottamaan rajavalvontaansa tukea ilman Suomen omaa pyyntöä, valtioneuvoston tai Rajavartiolaitoksen pyyntöä. Mutta jotakin tilannetta vartenhan näitä sääntöjä ja asetuksia on tehty, ja sen takia mielestäni on hyvin tärkeää miettiä myös ne menettelyt läpi, millä tasolla ja millä tavalla näissä mahdollisissa poikkeuksellisissa tilanteissa meneteltäisiin.

Tähän liittyy myös sääntö, että vierailevien virkamiesten, ulkopuolisten, ulkomailta tulevien virkamiesten, jatkossa tulisi kuitenkin toimia Rajavartiolaitoksen ohjeiden mukaan ja suomalaisen virkamiehen läsnä ollessa eli antaa sitä tukea niin, että suomalainen virkamies olisi läsnä, vaikkakin tämä raja- ja merivartioston artikla mahdollistaa myös sen, että vastaanottavassa jäsenvaltiossa voitaisiin käyttää jopa voimakeinoja ilman omaa kotimaista rajavartijoiden läsnäoloa. Eli aika syvälle sinne suvereenin valtion itsemääräämisoikeuteen tässä puututaan, ja juuri sen takia ajattelen, että näiden pelisääntöjen pitäisi mahdollisia poikkeuksellisia tilanteita varten olla hyvin selkeät ja mielestäni eduskunnan myös mukana tässä. Tämä sama ongelmahan tulisi vastaan, jos me joutuisimme päättämään, että olemme yhdessä muiden maiden kanssa antamassa taas apua jollekin maalle, joka ei haluaisi sitä apua ottaa vastaan, ja silloinkin mielestäni olisi hyvä, että eduskunta olisi näin raskaan luokan päätöksenteossa mukana.

Puhemies Maria Lohela: Ja nyt ministeri Risikko, 3 minuuttia.

14.39 Sisäministeri Paula Risikko: Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia hyvistä kysymyksistä. Tässä muutamista, esimerkiksi nyt reservien määrästä, kun se nyt pienenee. Myöhentävän eläkeiän ja ylimmän asevelvollisuusiän välinen aika reservissä ammattikoulutetuilla sotilailla lyhenee siis kaksi vuotta, ja näin ollen reservin määrä pienenee 40 prosenttia. Rajavartiolaitoksen osalta muutos on erityisen korostunut, koska Rajavartiolaitos huolehtii rajaturvallisuustehtävistä ja sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävistä rajajoukoilla jo sotaa alemman asteisissa kriiseissäkin, joissa koulutettujen reservien käyttö korostuu.

Palveluksessa olevien ammattisotilaiden määrää ei voida kasvattaa. Pienenevä ammattikoulutettujen sotilaiden määrä joudutaan korvaamaan varusmiespalveluksen suorittaneilla, noin yksi vuotta koulutusta saaneilla ja kertausharjoitetuilla reserviläisillä, joilla on siis maksimissaan sata vuorokautta kertausharjoituspäiviä. Tällä ei kuitenkaan saavuteta samaa suorituskykyä kuin ammattihenkilöstöä käyttämällä. Asevelvollisuuslakia muuttamalla toki voitaisiin reserviläisten kertausharjoitusvuorokausien määrää kasvattaa ja sitä kautta saada korjattua tilannetta osin, mutta sillä on toisaalta monia muita yhteiskuntaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

vaikuttavia taloudellisia vaikutuksia sekä se kasvattaisi painetta Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen kouluttajahenkilöstömääränkin nostolle.

Ammattikoulutettujen sotilaiden nykyinen määrä reservissä on tarpeellinen myös normaaliolojen poikkeustilanteissa, joista esimerkkinä voidaan ottaa 2015 pohjoisilla rajanylityspaikoilla alkanut laaja turvapaikanhakijoiden virta. Rajavartiolaitos varautui muuttuneeseen tilanteeseen kohottamalla valmiutta perustamalla eläkkeellä olevista rajavartiolaitosmiehistä koulutetun ja varustellun noin 130 henkilön suuruisen evp-varannon. Kyseinen vapaaehtoisuuteen perustuva koulutettu joukko saadaan siis palvelukseen lyhyellä aikavälillä. Kun kysytte täällä sitä, miten se koulutus tapahtuu ja miten ylläpidetään sitä osaamista, niin toivon, että valiokuntakuulemisessa kuulette sitten Rajavartiolaitoksen käytännön toiminnot ja sen, miten se tapahtuu.

Arvoisa puhemies! Sitten tähän Frontexiin, eli tässä samassa laissahan on nyt monia asioita hallituksen esityksessä, ja yksi tärkeä asia on se, että tätä Frontexin toimintaa nyt vahvistetaan. Se on tarpeenkin tällä hetkellä, ja täällä erityistä keskustelua ja kysymyksiä herätti nyt sitten, kuka päättää siitä, että Frontex auttaa, jos ei sitä alun perin itse haluttaisi. Todellakin jäsenvaltio voidaan neuvoston päätöksellä velvoittaa vastaanottamaan Frontexin koordinoimaa rajaturvallisuusapua, vaikka jäsenmaa ei itse sitä pyydäkään. Tämä voisi tapahtua silloin, kun jäsenvaltion ulkorajan valvonnassa on puutteita eikä puutteita korjata ja ne aiheuttavat vaaraa Schengen-järjestelmän toimivuudelle. Jokainen meistä ymmärtää, että tämä on erittäin äärimmäinen tilanne, ja kun näin äärimmäinen tilanne tulee, meillä pitää olla toimintamahdollisuus ja se, että meillä oikeasti pystytään sitten asia saamaan hallintaan.

Täällä oli puhetta siitä, miten tällainen päätös sitten tehtäisiin. Nythän se on täällä valtioneuvoston päätöksellä tässä hallituksen esityksessä, mutta minun mielestäni on erittäin tervetullutta, että käynteillä eduskunnassa keskustelun jälkeen ja otatte esimerkiksi Rajavartiolaitoksella näitä esimerkkejä, miten tämäntyyppinen tilanne voisi eskaloitua, ja myöskin mietitte sitä, onko siinä aikaa kaikissa tapauksissa sitten eduskunnan päätöstä saada. Ymmärrän, että nämä ovat hyvin vaikeita päätöksiä.

Sitten tuosta palautustoiminnasta vielä totean, että kysymyshän on nimenomaan lainvoimaisen kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palautuksista ja tähän on meillä tälläkin hetkellä jo käytäntö eli Frontex auttaa näissä palautuksissa ja sitä on tarkoitus nyt sitten edelleen jatkaa. Frontexillä on aikaisemmin ollut enemmänkin tällainen koordinaattorirooli, ja nyt tällä lailla vahvistetaan Frontexin roolia. Frontexin roolia palautuksissaan vahvistettiin aikoinansa jo perustamalla palautustoimisto, joka avustaa jäsenvaltioita ja koordinoi palautusoperaatioita. Palautustoimintayhteistyötä varten muodostetaan henkilöstöreservi palautus- ja hotspot-toimintaa varten ja hotspotilla tarkoitetaan siis rekisteröintikeskusta, jossa laittomat maahantulijat identifioidaan ja rekisteröidään sekä heille suoritetaan tarvittavat rekisteritarkastukset. Mutta tässä on siis kysymys tästä palautustoiminnasta, ja siihen liittyvistäkin käytännöistä sitten varmasti valiokuntakuulemisissa lisää.

Minä pidän erittäin tarpeellisena sitä, että meillä on Frontexin tyyppinen organisaatio, joka auttaa. Me olemme nimenomaan siinä yhteistyössä, ja yhdessä me olemme enemmän kuin yksittäisenä maana. 2015 näytti meille jo sen, että me todella tarvitsemme yhteistyötä, mutta pelisäännöt tietysti pitää olla kunnossa ja päätöksentekojärjestelmät. — Kiitos.

14.45 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Tämä ministerin selvitys oli erittäin hyvä, ja siinä myös sitten tultiin näihin ongelmakohtiin. Totean kuitenkin tämän käydyn kes-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

kustelun pohjalta, että mielestäni on olennaista, että eduskunta kokonaisuudessaan paneutuu tähän asiaan, ja toivon, että myös eduskuntaryhmät miettivät kantoja.

Se, että Suomeen tulee ulkomaisia rajavartijoita, ei ole mikään läpihuutojuttu. Kun meillä on yleisesti tällainen hyvin lakiorientoitunut, juridinen tapa suhtautua asioihin ja myös virkakunta lähtee siitä, että hyväksytyjen lakien mukaan toimitaan ja he ovat sitoutuneet lainsäädännön tarkkaan noudattamiseen, niin on erittäin suuri merkitys sillä, mitkä nämä menettelytavat ovat ja mikä tässä on säädetty menettelyksi. Tarkoitan siis sitä, ettei voi syntyä tilannetta, jossa virkakunnassa mahdollisesti tulkittaisiin jonkun tällaisen lain pohjalta eri tavalla sitä, voiko tänne ulkolaisia rajavartijoita ilmestyä vai ei, eri tavalla kuin mitä jollain muulla päätöksentekoon oikeutetulla taholla asiasta ajatellaan. Sitten ajattelen myös niin, että tällä on suuri yhteys siihen keskusteluun, jota on käyty tästä ulkomaisen avun antamisesta ja vastaanottamisesta ja siihen liittyvistä menettelytavoista, joista eduskunnassa on selvästi ollut se tahto, että se päätöksenteko halutaan pitää eduskunnan käsissä. Se liittyy myös siihen, että Suomea ei voi sitoa kansainvälisiin konflikteihin ja sitä kautta mahdollisesti myös aitoon riskiin sotaan joutumisesta kovin pienen porukan päätöksillä. Tässä on siis syytä olla huutomerkki ja keltainen valo hiukan pidemmän aikaa päällä.

14.46 Tytti Tuppurainen sd: Arvoisa puhemies! Myös minä haluan kiittää ministeriä tuosta vastauksesta. On erittäin tärkeää käydä läpi ne menettelyt, että jokainen ymmärtää, mitä siitä seuraa, mikäli tämä lakiesitys hyväksytään. Tänne voitaisiin lähettää yhteisellä päätöksellä EU:n rajavalvontaviranomaisia, siis ei keitä tahansa, vaan yhteisen Euroopan unionin toimivaltaisia rajavalvontaviranomaisia. Tätä asiaa on syytä pohtia, totta kai, Suomen omasta intressistä käsin. Meille tämä on merkityksellinen kysymys, kuten sanottu, olemme yksi jäsenmaa, jolla merkittävä ulkoraja on. Mutta asiaa on pohdittava myös siitä näkökulmasta, mitä me tällä saamme yhteisesti EU:n hyväksi ja mitä seurauksia sillä sitten olisi, että tällaista menettelyä ei mahdollistettaisi. Kokemukset vuodelta 2015 ovat paljonpuhuvia, ja siitä tämä johtopäätös yhteisestä raja- ja merivartiostosta ja sen toimivaltuuksista on tehty. Eli tätä on pohdittava sekä Suomen oman kansallisen intressin näkökulmasta että yhteisen eurooppalaisen turvallisuusintressin näkökulmasta.

Puhemies! Ministeriltä vielä haluaisin kysyä tästä, kun te puhuitte pitkään tästä turvapaikanhakijoiden palauttamisesta ja siihen liittyvästä Frontexin toimivallasta ja resursseista: Onko teidän nähdäksenne nyt tällä uudella raja- ja merivartiostolla riittävät edellytykset puuttua jo ikään kuin ennalta, koska tämän hetken tilannehan on se murheellinen tilanne, että turvapaikanhakijoita kiikkerillä aluksilla Välimeren ylitse saapuu ja valitettavan moni menehtyy tuolla matkalla? Onko nyt tämän jälkeen tällä uudella viranomaisella edellytyksiä puuttua siihen, niin että yhä harvempi Eurooppaan hakeutuva turvapaikanhakija menettäisi tällä matkalla henkensä?

Puhemies Maria Lohela: Mikäli, ministeri Risikko, haluatte vastata, aikaa on 1 minuutti.

14.48 Sisäministeri Paula Risikko: Arvoisa puhemies! Oli tärkeä kysymys tuo, pystytäänkö puuttumaan ennalta. Sehän tässä kaikkein tärkeintä olisi, että me pystyisimme ennakolta puuttumaan tähän. Meillä on nyt muun muassa tämä kansainvälinen Frontexin yhteinen operaatio käynnissä, jossa myöskin meidän Rajavartiosto on mukana, jossa yritetään auttaa nimenomaan siellä näillä kiikkerillä veneillä liikkeellä olevia ja todella jopa ihmiskaupan uhreja. Siitä syystä olen todella ylpeä siitä, että suomalaista osaamista on nyt

Pöytäkirjan asiakohta PTK 46/2017 vp

tuolla liikkeellä, ja saamme koko ajan sieltä tietoa, voisimmeko me tehdä vieläkin enemmän sen eteen, että niin ei kävisi. Tietysti aina se paikalla auttaminen ja tällaisen toiminnan, myöskin rikollisen toiminnan, estäminen on yksi Frontexin tehtävä, ja hienoa, että Suomi on siinä mukana.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.